

מיד כל אחד ואחד מהמלאכים נעשה לו למה רבינו אוהב, ומסר לו לימדו דבר.

שנאמר "עלית למרום, שבית שכי, לקחת מתנות באדם" — בשכר שקראוך "אדם" לשון שפלות שנוצר מאדמה, שחרפוך ואמרו "מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו" — לקחת מתנות!

אף מלאך חמות מסר לו דבר. והראיה ממה שנאמר "ויתן את הקטורת ויכפר על העם". ואומר "ויעמוד בין המתים ובין החיים ותיעצר המגפה".

והרי אי לאו קאמר ליה מלאך חמות את סוד הקטורת למה, מי הוה ידע משה שהקטורת עוצרת המגפה, הרי בתורה זה לא נכתב?

ואמר רבי יהושע בן לוי: בשעה שירד משה מלפני הקב"ה לאחר מתן תורה בא שטן ואמר לפניו: רבונו של עולם! תורה היכן היא? (1)

אמר לו: נתתיה לארץ!

הלך אצל ארץ אמר לה: תורה היכן היא?

אמרה לו: "אלהים הבין דרכה" שהוא יודע היכן היא.

הלך אצל ים, ואמר לו הים: אין עמדי!

הלך אצל תהום, אמר לו התהום: אין בי. שנאמר "תהום אמר לא בי היא, וים אמר

אמר לו הקב"ה: אחוז בכסא כבודי וחזור להם תשובה! שנאמר "מאחז פני כסא פרשו עליו עננו", ואמר רבי נחום: מלמד שפירש שדי מזוי שכינתו [נוטריקון של פרש"ז], ועננו עליו.

אמר משה לפניו: רבונו של עולם! תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה? "אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים". אמר להן למלאכים: וכי למצרים ירדתם? לפרעה השתעבדתם? ואם כן, תורה — למה תהא לכם?

שוב מה כתיב בה? "לא יהיה לך אלהים אחרים" וכי בין עמים אתם שרויין שעובדין עבודת גלולים? א-ט9

שוב מה כתיב בה. "זכור את יום השבת לקדשו". כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות?

שוב מה כתיב בה. "לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא". וכי משא ומתן יש ביניכם שאתם זקוקים לשבועה?

שוב מה כתיב בה. "כבוד את אביך ואת אמך". וכי אב ואם יש לכם?

שוב מה כתיב בה. "לא תרצח לא תנאף לא תגנוב". וכי קנאה יש ביניכם שמביאה לידי רציחה. וכי יצר הרע יש ביניכם?

מיד הודו לו המלאכים להקב"ה.

שנאמר בסוף הפרק "ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ", ואילו "תנה הודך על השמים" לא כתיב כאן!

יד א.

1. קשה, וכי השטן לא ידע שהיה מתן תורה.

נבראו וביחד עם כ"ו דורות הם אלף. ואותם תתקע"ד דורות עמד הקב"ה ושתלן בכל דור, והן הן עזי פנים שבדור. רש"י, וגמרא חגיגה

אמר לו הקב"ה: משה! אין שלום בעירך?! וכי אין דרך ליתן שלום במקומך. אמר לפניו: כלום יש עבד שנותן שלום לרבו? (2)

אמר לו הקב"ה: היה לך לעזרני, לומר תצלה מלאכתך.

מיד, בעליה הבאה, אמר לו "ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת".

ואמר רבי יהושע בן לוי: מאי דכתיב "וירא העם כי בושש משה" — אל תקרי בושש אלא באו שש.

שבשעה שעלה משה למרום, אמר להן לישראל: לסוף ארבעים יום בתחלת שש, השעה הששית — אני בא. והם היו סבורים שיום עלייתו מן המנין והוא נתכוין לארבעים יום שלמים מלבד אותו היום שעלה.

לסוף ארבעים יום [לחשבונן של ישראל] בא שטן ועירבב את העולם שהראה להם דמות חשך ענן וערפל ועירבוביא לומר ודאי מת משה.

אמר להן: משה רבכם היכן הוא?

אמרו לו: עלה למרום!

אין עמדי. אבדון ומות אמרו: באזנינו שמענו שמעה" [רש"ש באיוב מפרש, שבאזנינו שמענו שמעה כשנתנה, אבל "אלהים הבין דרכה" היכן היא].

חזר ואמר לפני הקב"ה: רבונו של עולם! היפשתי בכל הארץ ולא מצאתיה!

אמר לו הקב"ה: לך אצל בן עמרם.

הלך אצל משה, אמר לו: תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא?

אמר לו משה: וכי מה אני חשוב שנתן לי הקב"ה תורה?!

אמר לו הקב"ה למשה: משה! בדאי אתה!

אמר משה לפניו: רבונו של עולם! המדה גנוזה יש לך שאתה משתעשע בה בכל יום, ואני אחזיק טובה זאת לעצמי?

אמר לו הקב"ה למשה: הואיל ומיעטתה עצמך תקרא התורה על שמך! שנאמר "זכרו תורת משה עבדי".

ואמר רבי יהושע בן לוי: בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהיה קושר כתרים תגין לאותיות [באותן אותיות הצריכות תגין].

עליו, ובשום ענין אין לו ליתן שלום. ובח"א מהרש"א כאן, כתב לחלק בין שאילת שלום לנתינת שלום. דשאילת שלום היינו שבעה"ב שואל את האורח הבא אצלו אם היה שלום לו בדרך וזה שייך ג"כ בתלמיד לרב. אבל נתינת שלום שהאורח נותן שלום לבעה"ב זה אינו בתלמיד לרב.

וי"ל דמבואר במדרש שטרדו הקב"ה לשטן בשעת מתן תורה כדי שלא יקטרג לומר אומה שעתידה לחטוא לסוף מ' יום בעגל אתה נותן להם התורה. תוד"ה תורה.

2. הקשו תוס' בבבא קמא עג ב ד"ה כדי, הרי אמרינן דתוך כדי דיבור הוי כדי שאילת שלום של תלמיד לרב. ותירצו דעבד שאני, שאימת רבו

אמר להן: כבר באו שש שעות שקבע לכם! ולא השגיתו עליו.

ב. מדבר קדש — שנתקדשו ישראל עליו.

אמר להן: מת משה! ולא השגיתו עליו.

ג. מדבר קדמות — שנתנה תורה שהיא קדומה לעולם עליו.

הראה להן דמות מטתו!

והיינו דקאמרי ליה ישראל לאהרן "כי זה משה האיש... לא ידענו מה היה לו", שראו אותו נישא על מטתו.

ד. מדבר פארן — שפרו ורבו עליה 99-ב

ישראל שכל אחד נתעברה אשתו זכר לאחר מתן תורה במצות "שובו לכם לאהליכם".

אמר ליה ההוא מרבנן לרב כהנא: מי שמיע לך מאי "הר סיני"? למה נקרא כן.

ה. מדבר סיני — שירדה שנאה לעכו"ם עליו.

אמר ליה: הר שנעשו בו נסים לישראל.

ומה שמו העצמי של הר סיני? חורב שמו!

ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו: הר סיני שמו, ולמה נקרא הר חורב? שירדה חורבה לעכו"ם עליו.

אמר ליה ההוא מרבנן: אם כן הר ניסאי מיבעי ליה למיקרי?

שנינו במשנה: מנין שקושרין לשון של זהורית בראש שער המשתלח שנאמר "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו".

אמר ליה רב כהנא: אלא, הר שנעשה סימן טוב לישראל.

אמר ליה: אם כן הר סימנאי מיבעי ליה?

והוינן בה: למה כתיב "כשנים" בלשון רבים, כשני מיבעי ליה דומיא ד"כשלג", דלא כתיב כשלגים?

אמר ליה ההוא מרבנן לרב כהנא [חי' רא"מ הורוויץ]: מאי טעמא לא שכחת קמיה דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע? דמעיינו באגדתא דרב חסדא ורבה בריה דרב הונא, דאמרי תרווייהו: מאי הר סיני? שירדה שנאה לעכו"ם עליו. שהם שנאים על שלא קיבלו את התורה. (3)

ומתרצינן: אמר רבי יצחק: אמר להם הקב"ה לישראל אפילו אם יהיו חטאיכם כשנים [שנים ממש] הללו שסדורות ובאות מששת ימי בראשית ועד עכשיו, אעפ"כ כשלג ילבינו.

והיינו דאמר רבי יוסי ברבי חנינא: ה' שמות יש לו להר סיני — (4)

דרש רבא: מאי דכתיב בישעיה "לכו נא ונוכחה יאמר ה'" וקשיא, למה כתיב "לכו נא" שהרי "באו נא" מיבעי ליה למימר?

א. מדבר צין — שנצטוו ישראל עליו.

4. מהמקראות משמע שמדבר צין ופארן וסיני, מקומות נפרדים הם. אלא שמדבר אחד גדול היה, וכל מקום היה לו שם אחר. תוד"ה מדבר.

3. ובעין יעקב מפרש שהעכו"ם שנאים אותו בגלל התורה שקיבלנו.